

Comparing the Effectiveness of Training Social Skills and Training Thinking Skills on Social Vitality in Middle School Male Students

Amir Gharzi Aghbulagh¹ , Seyyed Davoud Hosseini-Nesab² , Masoumeh Azmoudeh³

1. PhD Student, Department of Psychology, School of Humanities, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran (E-mail: amirgharzi95@yahoo.com)
2. Corresponding Author, Professor, Department of Psychology, School of Humanities, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran (E-mail: d.hosseininasab@gmail.com)
3. Assistant Professor, Department of Psychology, School of Humanities, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran (E-mail: mas_azemod@iaut.ac.ir)

Article Info

Article type:

Research Article

Article History:

Received: 19 March 2025

Revised: 25 April 2025

Accepted: 27 April 2025

Published: 20 March 2026

Keywords:

social skills, social vitality, thinking skills

ABSTRACT

Objective: The present research was conducted with the aim of comparison the effectiveness of social skills training and thinking skills training on the social vitality of the first middle school male students of Hashtroud city.

Method: The research method was quasi-experimental with a pre-test-post-test design with a control group. The statistical population of the study included all middle school students in Hashtroud city in the academic year 1402-1403, whose statistics were 1786 people according to the announcement of Hashtroud city education. From the present population, 60 students were selected in 3 groups of 20 students by cluster random sampling and were randomly placed in three groups. The first group received a social skills training course in 8 sessions, the second group received 8 sessions of thinking skills training, and the third group (Control) also continued with their normal class programs at the same time. The social vitality questionnaire of Tamizifar and Azizi Mehr was used to collect data, and SPSS software, univariate analysis of covariance (ANCOVA) and Bonferroni post hoc test were also used to analyze the data.

Results: The results of the analysis of covariance ($F=24.957$, $p \leq 0.001$) and Bonferroni test ($p=0.653$) showed that social skills training and thinking skills training did not differ significantly in increasing social vitality, and both trainings were effective and efficient.

Conclusion: Therefore, it can be concluded that despite the effectiveness of both educational methods, thinking skills training was more effective and stronger in increasing social vitality. It is suggested that these two trainings be used in schools to increase social vitality.

Cite this article: Gharzi Aghbulagh, A., Hosseini-Nesab, S. D., & Azmoudeh, M. (2026). Comparing the Effectiveness of Training Social Skills and Training Thinking Skills on Social Vitality in Middle School Male Students. *Journal of Learner Based Curriculum and Instruction*, 4(4), 1-17. DOI: 10.22034/cipj.2025.66475.1247

Extended Abstract

Introduction

Education is certainly the key to the comprehensive development of human societies. One of the most important educational goals of any country is the development of social skills as well as thinking skills, and the extent to which students possess these skills affects their individual and social health as well as their academic success. One of the important challenges of adolescence regarding students' academic achievements is creating the necessary skills for them to cope with academic challenges. One of the challenges facing people in today's world is a sense of well-being, happiness, and vitality. Happiness refers to the degree or extent of a person's judgment about the desirability of the overall quality of their life. In other words, happiness means how much a person likes their life. Social vitality is a concept that has been much addressed in recent years; researchers and social science experts have defined specific indicators for it and, on that basis, have measured and examined it in various societies and countries. One variable that is related to students' academic progress is social vitality.

Method

The present research employed a quasi-experimental design with pre-test and post-test phases and included a control group. The statistical population comprised all male students in lower secondary schools of Hashrod, totaling approximately 1,786 students in the academic year 2023–2024, according to official statistics from the Department of Education. From this population, a sample of 60 students was selected through cluster random sampling and assigned into three groups of 20. First, three secondary schools were randomly chosen from the county. Then, one class from each selected school was randomly assigned to either of the two intervention groups or the control group. The intervention consisted of social skills training for one experimental group and thinking skills training for the other, while the control group received no intervention. In this study, the questionnaire of Tamizi Far and Azizi Mehr (2017) was used to measure social vitality.

Result

Descriptive results show that the mean pretest scores of social vitality in the control and experimental groups are approximately equal; that is, the experimental and control groups do not differ significantly from each other. The results also indicate that the posttest scores in both experimental groups are higher than in the control group, which means greater social vitality in the posttest of the experimental groups and the effect of the trainings provided to the experimental groups. In this regard, the mean social vitality in the posttest for the two experimental groups indicates that thinking skills training had a relatively greater effect on social vitality compared to social skills training. The results of the univariate analysis of covariance (ANCOVA) are presented in Table 1. The results indicate that the effect of group is significant at the 95 percent confidence level ($F = 24.957$, $p \leq 0.001$).

Table 1. ANCOVA for Comparing the Effectiveness of Social Vitality Across Groups

Source of Variation	SS	df	MS	F	p	η^2	Statistical Power
Pre-test effect	36.729	1	36.729	1.588	0.213	0.028	0.236
Group effect	1154.574	2	577.287	24.957	≤ 0.001	0.471	1.000
Error	1295.371	56	23.132				

The results of the univariate ANCOVA show that after adjusting for pretest scores, the posttest scores of social vitalities among the groups; social skills training and thinking skills training; differ significantly; this means that the interventions of social skills training and thinking skills training have an effect on increasing social vitality and that both trainings lead to increased social vitality in male

middle school students. To determine between which groups the significant differences exist, pairwise comparisons among the study groups were performed using the Bonferroni post-hoc test. The results of this test showed that there is no significant difference between the effectiveness of social skills training and thinking skills training on students' social vitality ($P = 0.653$) and that both trainings are effective in increasing social vitality. However, the mean difference of social skills compared to the control group is 8.212, and the mean difference of thinking skills compared to the control group is 10.108, which indicates that for increasing social vitality, thinking skills were stronger and more effective than social skills.

Conclusion

The present study sought to compare the effectiveness of social skills training and thinking skills training on social vitality among male lower-secondary school students. The results demonstrated that while both training programs had a significant positive impact on social vitality compared to the control group, thinking skills training yielded stronger and more consistent effects than social skills training.

To explain the effectiveness of social skills training on social vitality in male lower secondary students, it can be said that social vitality refers to feelings of joy, satisfaction, and positive interaction with the surrounding environment and other people. Students who possess strong social skills not only perform better academically but also enjoy better mental health and higher social vitality. To explain the effectiveness of thinking skills training on social vitality in male lower secondary students, it can be said that training in thinking skills; including information processing, reasoning, inquiry, creative thinking, and evaluation; has a direct relationship with increasing students' social vitality and effective learning. This process, by strengthening cognitive abilities, enhancing problem-solving capacity, and creating opportunities for social participation, helps talents flourish and contributes to a dynamic and lively school environment. To explain why thinking skills training was more effective than social skills training in increasing social vitality among male lower secondary students, it can be said that thinking skills comprise a set of mental abilities that enable individuals to process information logically, analyze problems, and reach logical conclusions. These skills help students gain a deeper understanding of academic subjects and present their ideas in an organized manner. Research shows that thinking skills training has a significant effect on students' academic performance.

One of the limitations of the present study is that the research population was restricted to schools in the city of Hashtrud. Conducting the study in only three schools may not have provided sufficient heterogeneity. In addition, the sample consisted exclusively of male students, which limits the generalizability of the findings.

It is suggested that thinking skills training be included in in-service training programs for teachers and counselors, as well as in parental education workshops, to help students adapt better and enhance their social vitality. Future research should replicate this study in other cities, among different subcultures, minorities, and other student groups to increase generalizability.

تعیین تفاوت اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی و آموزش مهارت‌های تفکر بر نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه

امیر قرظی آقبلاغ^۱، سید داوود حسینی‌نسب^۲، معصومه آزموده^۳

۱. دانشجوی دکتری تخصصی، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران (رایانامه: amirgharzi95@yahoo.com)

۲. نویسنده مسئول، استاد، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران (رایانامه: d.hosseininasab@gmail.com)

۳. استادیار، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران (رایانامه: mas_azomod@iaut.ac.ir)

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>سابقه مقاله:</p> <p>تاریخ دریافت: ۲۹ اسفند ۱۴۰۳</p> <p>تاریخ بازنگری: ۵ اردیبهشت ۱۴۰۴</p> <p>تاریخ پذیرش: ۷ اردیبهشت ۱۴۰۴</p> <p>تاریخ انتشار: ۲۹ اسفند ۱۴۰۴</p> <p>کلیدواژه‌ها:</p> <p>مهارت‌های اجتماعی، نشاط اجتماعی، مهارت‌های تفکر</p>	<p>هدف: پژوهش حاضر با هدف مقایسه اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی و آموزش مهارت‌های تفکر بر نشاط اجتماعی دانش‌آموزان پسر متوسطه اول شهر هشتگرد انجام شد.</p> <p>روش پژوهش: روش پژوهش از نوع نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول شهرستان هشتگرد در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بودند که آمارشان طبق اعلام آموزش و پرورش شهرستان هشتگرد ۱۷۸۶ نفر بودند. از جامعه حاضر تعداد ۶۰ دانش‌آموز در ۳ گروه ۲۰ نفره به شیوه تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند و به‌صورت تصادفی در سه گروه قرار گرفتند. گروه اول یک دوره آموزش مهارت‌های اجتماعی را در ۸ جلسه دریافت کرد و گروه دوم ۸ جلسه آموزش مهارت‌های تفکر را طی کرد و گروه سوم (کنترل) نیز هم‌زمان به برنامه‌های عادی کلاسی خود ادامه داد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه نشاط اجتماعی تمیزی فر و عزیزی مهر استفاده شد و همچنین برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و روش تحلیل کوواریانس تک‌متغیره (آنکوا) و آزمون تعقیبی بونفرونی استفاده شده است</p> <p>یافته‌ها: نتایج آزمون تحلیل کوواریانس ($F=24/957$، $p \leq 0/001$) و بونفرونی ($p=0/653$) نشان داد که آموزش مهارت‌های اجتماعی و آموزش مهارت‌های تفکر در افزایش نشاط اجتماعی تفاوت معناداری با هم نداشته و هر دو آموزش مؤثر و اثربخش بودند.</p> <p>نتیجه‌گیری: بنابراین می‌توان نتیجه گرفت باوجود اثربخش بودن هر دو روش آموزشی، اما آموزش مهارت‌های تفکر در افزایش نشاط اجتماعی دانش‌آموزان اثربخش‌تر و قوی‌تر بود. پیشنهاد می‌شود در مدارس از این دو آموزش برای افزایش نشاط اجتماعی استفاده شود.</p>

استاد: قرظی آقبلاغ، امیر؛ حسینی‌نسب، سید داوود؛ و آزموده، معصومه (۱۴۰۴). تعیین تفاوت اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی و آموزش مهارت‌های تفکر بر نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه. *برنامه درسی و آموزش یادگیرنده محور*، ۴(۴)، ۱۷-۱. DOI: 10.22034/cipj.2025.66475.1247

مقدمه

به طور حتم آموزش و پرورش کلید توسعه همه‌جانبه جوامع بشری می‌باشد. از مهم‌ترین اهداف آموزشی هر کشوری توسعه مهارت‌های اجتماعی و همچنین مهارت‌های تفکر بوده و میزان برخورداری دانش‌آموزان از این مهارت‌ها بر سلامت فردی و اجتماعی و نیز موفقیت تحصیلی آنان اثرگذار است. دوران نوجوانی از حساس‌ترین مراحل رشد انسان می‌باشد و یک از موقعیت‌های چالش‌برانگیز و پرهیجان برای نوجوانان در حوزه تحصیل است، این دوره برای نوجوانان مشکلات اجتماعی، روانی و ارتباطی زیادی به همراه دارد (کدیش^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). از طرفی دوران تحصیل دوره‌ای از زندگی است که در آن تغییرات شناختی و اجتماعی سریعی برای دانش‌آموزان اتفاق می‌افتد؛ بنابراین یکی از چالش‌های مهم این دوره در زمینه دستاوردهای تحصیلی دانش‌آموزان ایجاد مهارت‌های لازم برای آنان جهت مقابله با چالش‌های تحصیلی می‌باشد (پورشالچی و همکاران، ۱۴۰۲).

یکی از چالش‌های فراروی انسان در دنیای امروز، احساس بهزیستی (Well-being)، شادمانی (happiness) و نشاط (vitality) است. شادی و نشاط موجبات سلامتی عاطفی، روانی، جسمی و امیدواری را فراهم می‌کند و همچنین زندگی را خوشایند ساخته و اشتیاق برای پرداختن به فعالیت‌های اجتماعی را آسان می‌کند و همچنین شادی و نشاط یکی از ضروری‌ترین خواسته‌های فطری و نیازهای روانی انسان به شمار می‌رود (مجددی و میرمحمد تبار، ۱۳۹۹). به اعتقاد برخی نشاط یکی از ابعاد اصلی تجربه است و در برقراری بهداشت روانی و خوشبختی، ایجاد فضای شناختی و رشد آن تأثیرگذار است (دائر و سیلیگمن^۲، ۲۰۰۲). وینهون^۳ (۱۹۸۸) جامع‌ترین و درعین‌حال عملیاتی‌ترین تعریف را از شادمانی ارائه کرده است. بر اساس این تعریف، شادمانی به درجه یا میزان قضاوت شخص درباره مطلوبیت کیفیت کل زندگی خود اطلاق می‌شود. به عبارت دیگر، شادمانی به این معناست که فرد به چه میزان زندگی خود را دوست دارد (جعفری پور و بردیده، ۱۳۹۷). نشاط اجتماعی^۴ مفهومی است که در سال‌های اخیر بسیار به آن پرداخته شده است و پژوهشگران و کارشناسان علوم اجتماعی برای آن شاخص‌های خاص در نظر گرفته‌اند و بر این مبنا در جوامع و کشورهای گوناگون آن را مورد سنجش و بررسی قرار داده‌اند. یکی از متغیرهایی که با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ارتباط دارد، نشاط اجتماعی می‌باشد (افرازی و همکاران، ۱۴۰۲). نشاط اجتماعی یکی از شاخص‌های مهم سلامت روان در جامعه و یکی از مفاهیم و مؤلفه‌های اساسی زندگی افراد به‌ویژه دانش‌آموزان است که شامل ۳ مؤلفه اساسی است: عاطفی، شناختی و اجتماعی؛ مؤلفه عاطفی که همیشه انسان را شاد و خوش خلق می‌کند، مؤلفه شناختی باعث می‌شود که فرد شاد نوعی تفکر و پردازش اطلاعات وقایع روزانه زندگی خود را به گونه مثبت تفسیر و دنبال کند و مؤلفه اجتماعی موجب گسترش روابط اجتماعی و افزایش سازگاری اجتماعی می‌شود (صالحیان و گلابچی، ۲۰۲۱). نشاط اجتماعی سطحی از رضایت‌مندی اجتماعی توأم با رفتارهای شادمانه و احساس خوشبختی است که شامل چارچوب مفهومی کیفیت زندگی، رضایت‌مندی اجتماعی، امنیت اجتماعی، سلامت اجتماعی، داشتن روابط اجتماعی با دیگران و مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی می‌شود (مشهدی و همکاران، ۱۴۰۱). نشاط اجتماعی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین شاخص‌های اجتماعی در گسترش رضایت عمومی از زندگی، افزایش تعاملات اجتماعی سازنده، بیشتر شدن اعتماد عمومی و مشارکت همه‌جانبه اجتماعی به شمار رفته و چندین دهه است که به‌عنوان موضوعی بین‌رشته‌ای در تحقیقات اجتماعی اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است (حقی و عنبری، ۱۳۹۳). هوانگ و همفریز^۵ (۲۰۱۲) در مطالعه خود بیان داشتند کمبود شادی و نشاط اجتماعی می‌تواند به فرسایش استعدادهای انسانی و بروز و گسترش آسیب‌های اجتماعی منجر شود؛ چرا که وضعیت‌های اجتماعی نابسامان، ملال‌آور و پراضطراب یکی از عوامل اصلی توقف استعدادهای و باروری خرد و اندیشه در جامعه است. بررسی تحقیقات انجام شده بر نشاط اجتماعی (محسنی و همکاران، ۲۰۲۳؛ جیتن و همکاران، ۲۰۲۱؛ بهلگردی^۶ و همکاران، ۲۰۲۱؛ عشایری و جهان‌پرور، ۱۴۰۲؛ پور طالب و همکاران، ۱۴۰۱؛ دهقان‌پوری و همکاران، ۱۴۰۰؛ حسینقلی پور، ۱۳۹۸ و هزارجریبی و مرادی، ۱۳۹۳) نشان می‌دهند عوامل مختلفی مانند: تحکیم روابط

1. Kodish
2. Danner & Seligman
3. Veenhoven
4. social vitality
5. Huang, Humphreys
6. Jetten
7. Bahlgerdi

خانوادگی، حس تجربه نشاط در کنار دوستان و توسعه بازی و سرگرمی؛ سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی، مقبولیت اجتماعی، شبکه‌های خویشاوندی و تعاملات اجتماعی، بی‌تفاوتی اجتماعی)؛ سبک زندگی (سبک زندگی ورزشی، سبک زندگی دینی، سبک فراغتی سالم و سبک زندگی مصرفی)؛ سرمایه فرهنگی (نهادینه شده و تجسم‌یافته)؛ عوامل رسانه‌ای (شبکه‌های اجتماعی، رسانه‌های داخلی و رسانه‌های محلی)؛ عوامل اجتماعی (محرومیت نسبی، ناکامی اجتماعی، بی‌سازمانی اجتماعی و انمی اجتماعی، احساس بی‌عدالتی)؛ عوامل روانی (عزت‌نفس، رضایت از زندگی، شخصیت بهنجار و احساس هویت) و عوامل زمینه‌ای (طبقه اجتماعی، سطح تحصیلات، سن و درآمد) بر نشاط اجتماعی مؤثرند. از آنجاییکه زندگی تحصیلی نیازمند شور و نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان است، باید آموزش‌هایی به دانش‌آموزان ارائه شود تا موجب افزایش نشاط در آنان گردد؛ براساس مطالعات و پژوهش‌های قبلی، این مداخلات بیشتر از آموزش‌هایی مورد استفاده قرار گرفته که جدای از آموزش و تدریس رسمی کلاس درس می‌باشد، ولی از جمله روش‌هایی که می‌تواند بر افزایش نشاط اجتماعی دانش‌آموزان تأثیر داشته باشد و در بستر آموزش رسمی در درس «تفکر و سبک زندگی» در دوره متوسطه به دانش‌آموزان تدریس شود، آموزش مهارت‌های اجتماعی و آموزش مهارت‌های تفکر می‌باشد.

مهارت‌های اجتماعی فرایندی است که کودکان و نوجوانان را قادر می‌سازد تا رفتار دیگران را درک و پیش‌بینی کنند، رفتار خود را کنترل و تعاملات اجتماعی خود را تنظیم نمایند. مهارت‌های اجتماعی، به طیف وسیعی از مهارت‌ها اشاره دارد که عملکرد فرد را در موقعیت‌های بین‌فردی به طور مؤثری ارتقا می‌دهد (بریل^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). باوجود اهمیت فزاینده مهارت‌های اجتماعی در رشد و تحول کودکان فراگیری این مهارت در همه کودکان به شکل یکسان صورت نمی‌گیرد؛ متأسفانه بعضی از کودکان موفق به فراگیری مهارت‌های اجتماعی نمی‌شوند (گرشام و الیوت^۲، ۱۹۹۹). مسئله مهارت‌های اجتماعی و اجتماعی شدن و توانایی تعامل با دیگران به شیوه‌های شایسته و تمرینش در همه مراحل زندگی، اهمیت بسیار دارد و مطالعات زیادی در حوزه مهارت‌های اجتماعی و تأثیر آن بر متغیرهای دیگر سنجیده شده است که از بین آن‌ها می‌توان به مواردی اشاره کرد؛ در تحقیقاتی جداگانه (بسکران^۳ و همکاران، ۲۰۲۳؛ آفرمنز^۴ و همکاران، ۲۰۲۳؛ ما^۵ و همکاران، ۲۰۲۳؛ واری^۶ و همکاران، ۱۹۹۳؛ کورتیس و الیوت^۷، ۲۰۱۲؛ شریفی رهنمو و همکاران، ۱۴۰۲؛ پورنسانی و رستمی، ۱۴۰۱) به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت‌های اجتماعی موجب بهبود عملکرد اجتماعی؛ سازگاری اجتماعی؛ بهزیستی اجتماعی، هیجانی و روان‌شناختی؛ تنظیم تعاملات اجتماعی و رفتار خودکنترلی؛ درک و پیش‌بینی رفتار دیگران؛ کاهش اضطراب‌های شناختی، عاطفی و پرخاشگری دانش‌آموزان؛ افزایش خودپنداره تحصیلی و احساس تعلق به مدرسه؛ افزایش سلامت روان و شادکامی نوجوانان می‌شود. همچنین نتایج و یافته‌های تحقیقات (مک کورمیک و اوکانر^۸، ۲۰۱۵؛ کلارک^۹، ۲۰۱۴؛ پور قربان و همکاران، ۱۴۰۰) نشان می‌دهند که عملکرد و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزانی که تحت آموزش مهارت‌های اجتماعی قرار گرفتند، بیشتر از دانش‌آموزانی بود که تحت آموزش مهارت‌های اجتماعی نبودند.

تفکر یا همان پردازش ذهنی به ما کمک می‌کند تا برای خود، امور زندگی و پدیده‌های جهان را معنادار و قابل‌توجیه نماییم (جاویدی کلاته جعفرآبادی، ۱۳۹۱). ورود تفکر در عرصه آموزش تحول عظیمی در نظام آموزشی ایجاد می‌نماید. البته پژوهشگران زیادی با مقایسه‌ی نظام آموزشی سنتی و نوین به نتایج قابل‌تاملی دست یافته‌اند که این نتایج نشان می‌دهد وجود یک تحول بنیادی در نظام آموزشی می‌تواند تغییرات مؤثری را ایجاد نماید؛ بنابراین به‌وجود آوردن زمینه‌ای در کلاس که فراگیران بتوانند با استفاده از روش‌های صحیح به تفکر بپردازند و استفاده از قدرت تفکر جزء جدانشدنی آموزش باشد، ضروری به نظر می‌رسد (ویسی و موسوی، ۱۴۰۲). تفکر نقادانه یکی از مهم‌ترین اصول آموزشی هر کشور می‌باشد و هر جامعه‌ای برای رسیدن به رشد و شکوفایی

1. Breil
2. Gresham & Elliott
3. Baskaran
4. Offermans
5. Ma
6. Varni
7. Curtis
8. M.Cormick, & O'Connor
9. Clark

نیاز به افراد دارای تفکر انتقادی بالا دارد. آموزش تفکر منجر به انگیزه جهت یادگیری، کسب مهارت‌های حل مسئله، تصمیم‌گیری و خلاقیت می‌گردد (حسینی، ۱۳۹۸). مطالعات زیادی در حوزه مهارت‌های تفکر و تأثیر آن بر انواع متغیرها سنجیده شده است که از بین آن‌ها می‌توان به مواردی اشاره کرد؛ در تحقیقات جداگانه (رینی و آلدیلا، ۲۰۲۳؛ لین و همکاران، ۲۰۲۱؛ ورشا و همکاران، ۲۰۲۱؛ افشاری معاصر، ۲۰۱۶؛ حسنی و همکاران، ۱۴۰۲) به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت‌های تفکر موجب بهبود هوش کلامی و غیر کلامی، ارتقای توانایی‌های خویشتن‌داری و خودآگاهی دانش‌آموزان، کاهش اضطراب و افسردگی، افزایش شادکامی، یادگیری مشارکتی، دستیابی به صلح جهانی در دانش‌آموزان می‌شود، همچنین فضلعلی زاده (۱۴۰۳) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که مولفه‌های تفکر و استدلال بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد.

توجه به اهمیت نشاط اجتماعی در زندگی تحصیلی و روزمره دانش‌آموزان و مطالعات صورت‌گرفته و شواهد پژوهشی در این زمینه، به علت نبود مطالعه‌ای که به طور هم‌زمان متغیرهای مطالعه حاضر را مورد بررسی قرار داده باشد، محقق را بر آن داشت تا تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی و آموزش مهارت‌های تفکر بر نشاط اجتماعی را بررسی و مقایسه کند؛ بنابراین این پژوهش درصدد پاسخ به این سؤال است که آیا بین اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی و آموزش مهارت‌های تفکر بر نشاط اجتماعی دانش‌آموزان متوسطه اول شهر هشتگرد تفاوت وجود دارد؟

روش پژوهش

بر اساس هدف و فرضیه، این تحقیق از نوع طرح‌های نیمه‌آزمایشی با مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون همراه با گروه کنترل بود. جامعه مورد مطالعه شامل کلیه دانش‌آموزان پسر متوسطه اول شهر هشتگرد بودند که مطابق با آمار آموزش و پرورش هشتگرد تعداد آنها نزدیک به ۱۷۸۶ نفر بود که در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ مشغول به تحصیل بودند، از جامعه مورد مطالعه تعداد ۶۰ دانش‌آموز در ۳ گروه ۲۰ نفره به شیوه تصادفی خوشه‌ای انتخاب شد. بدین شیوه که ابتدا مجوزهای لازم از اداره آموزش و پرورش شهر هشتگرد اخذ شد. سه مدرسه از مدارس پسرانه متوسطه اول شهر هشتگرد به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند از این سه مدرسه هر کدام یک کلاس به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند که تعداد هر کلاس ۳۰ نفر بودند و کلیه این دانش‌آموزان پرسش‌نامه نشاط اجتماعی تمیزی فر و عزیز می‌مهر (۱۳۹۶) را تکمیل نمودند. ۶۰ نفر از این تعداد که داوطلب شرکت در پژوهش بوده و سایر معیارهای شرکت در پژوهش را نیز دارا بودند انتخاب شدند و در سه گروه، شامل دو گروه آزمایش (یک گروه آزمایش شامل ۲۰ نفر دانش‌آموزان یکی از مدارس انتخاب شده که تحت آموزش مهارت‌های اجتماعی قرار گرفتند. گروه دوم آزمایشی شامل ۲۰ نفر از دانش‌آموزان مدرسه دوم که تحت آموزش مهارت‌های تفکر قرار گرفتند) و یک گروه گواه (شامل ۲۰ نفر از دانش‌آموزان مدرسه سوم که هیچ‌گونه آموزشی دریافت نکردند و برنامه‌های کلاسی عادی خود را ادامه دادند) جای‌دهی شدند. ملاک ورود به مطالعه، تحصیل در دوره متوسطه اول، علاقه‌مندی و تعهد به شرکت در جلسات و ملاک خروج در این پژوهش عدم همکاری و غیبت بیش از یک جلسه بود. برای دانش‌آموزان و مدیران مدارس در مورد اهداف و اهمیت پژوهش توضیح و درباره رعایت نکات اخلاقی و محرمانه ماندن اطلاعات اطمینان خاطر داده شد. دانش‌آموزان رضایت‌نامه شرکت آگاهانه و داوطلبانه در پژوهش را امضا کردند. پس از تکمیل پرسش‌نامه مرحله پیش‌آزمون توسط هر سه گروه شرکت‌کننده در پژوهش، دانش‌آموزان در گروه آزمایش اول آموزش مهارت‌های اجتماعی را طی ۸ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای دریافت کردند. در این مدت دانش‌آموزان در گروه آزمایش دوم، آموزش مهارت‌های تفکر را طی ۸ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای دریافت کردند. همچنین در این مدت گروه کنترل هیچ‌گونه آموزشی دریافت نکرد و برنامه‌های عادی کلاس خود را ادامه دادند. در پایان پس از اجرای جلسات، پس‌آزمون نشاط اجتماعی روی هر سه گروه اجرا شد. تجزیه و تحلیل آزمودنی‌ها با استفاده از روش آماری تحلیل کوواریانس تک‌متغیره (آنکوا) و با نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۷ انجام شد. این پژوهش دارای شناسه اخلاق IR.IAU.TABRIZ.REC.1403.105 می‌باشد.

در این پژوهش برای اندازه‌گیری نشاط اجتماعی از پرسش‌نامه تمیزی فر و عزیزی مهر (۱۳۹۶) استفاده شده است. این پرسشنامه دارای ۱۲ سوال بوده و هدف آن سنجش میزان نشاط و سرزندگی اجتماعی می‌باشد. نمره گذاری پرسشنامه بصورت طیف لیکرت ۵ نقطه‌ای، از ۱ (خیلی کم) تا ۵ (خیلی زیاد) می‌باشد. برای بدست آوردن امتیاز کل، مجموع امتیازات مربوط به تک تک سوالات با هم محاسبه می‌شوند. این امتیازات دامنه ای از ۱۲ تا ۶۰ خواهد داشت. امتیازات بالاتر نشان دهنده نشاط اجتماعی بالا در فرد پاسخ دهنده بوده و برعکس امتیازات پایین نشان دهنده کمبود نشاط اجتماعی در فرد می‌باشد. در پژوهش تمیزی فر و عزیزی مهر (۱۳۹۶) با استفاده از نظر چند تن از اساتید و کارشناسان روایی صوری این مقیاس تایید گردید و پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ به دست آمد که ضریب مطلوبی برای این پرسشنامه محسوب می‌شود؛ همچنین در پژوهش مهدوی و همکاران (۱۴۰۳) پایایی این پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۳ گزارش شده است. در پژوهش حاضر پایایی این پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۶ بدست آمد.

برنامه آموزشی مهارت‌های اجتماعی: روی یکی از گروه‌های آزمایش برنامه آموزش مهارت‌های اجتماعی طی ۸ جلسه، هفته ای ۲ بار و هر جلسه به مدت ۴۵ دقیقه انجام شد. این برنامه براساس کتاب آموزش مهارت‌های اجتماعی صدری دمیرچی و همکاران (۱۳۸۹) و بر اساس راهنمای آموزشی مهارت‌های زندگی کلینکه (۱۴۰۱) توسعه داده شده است. اعتبار این برنامه در پژوهش صدری دمیرچی و اسماعیلی (۱۳۹۵) تایید شده است.

جدول ۱: خلاصه محتوای جلسات آموزش مهارت‌های اجتماعی

جلسه	هدف جلسه	محتوای آموزشی جلسه و تکلیف
اول	معارفه و آشنایی	معارفه و آشنایی، بیان مقررات کلاس، معرفی کلی برنامه آموزش مهارت‌های اجتماعی.
دوم	مهارت خودآگاهی	من یک فرد با ارزش هستم، کارهایی که می‌توانم انجام دهم یا چیزهایی که من دوست دارم (شناخت خود)، مراقبت از بدن، احترام به خود. تکلیف: برای جلسه آینده کار و چیزهای باارزش برای خود را یادداشت کنید.
سوم	مهارت همدلی	مراقبت از خود و دیگران، چگونه به دیگران احترام بگذاریم. تکلیف: برای جلسه بعد راه‌های احترام به دیگران را خلاصه بنویسید.
چهارم	مهارت برقراری ارتباط بین فردی	من عضو گروه هستم. من در گروه نقش و وظیفه‌ای دارم. تکلیف: به‌عنوان عضو گروه چه وظیفه‌ای برعهده داریم؟
پنجم	مهارت دوست‌یابی و ارتباط سازگاران	دوست‌یابی. چگونه با دیگران ارتباط برقرار کنیم؟ شیوه صحیح گفتگو با دیگران. تکلیف: هنگام دوست‌یابی چه نکاتی را باید مدنظر قرار دهیم؟ برای جلسه بعد بنویسید.
ششم	مهارت مقابله با هیجانات منفی	احساسات گوناگون. تکلیف: وقتی خشمگین می‌شویم چگونه مقابله کنیم؟ نظرات خود را برای جلسه بعد یادداشت کنید.
هفتم	مهارت تصمیم‌گیری	تصمیم‌گیری و اهمیت تصمیم‌گیری درست، آشنایی با مراحل تصمیم‌گیری. تکلیف: یک تصمیم ما چه پیامدهای مثبت و منفی می‌تواند داشته باشد؟ نظر خود را بنویسید.
هشتم	مهارت حل مسئله	مشکلات من. چگونه مشکلاتم را حل کنم؟ از چه کسی کمک بگیرم؟ تشریح کامل مراحل حل مسئله.

برنامه آموزشی مهارت‌های تفکر: در این پژوهش گروه آزمایش دوم طی ۸ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای به صورت گروهی تحت آموزش مهارت‌های تفکر با عناوینی چون مهارت مثبت‌اندیشی، مهارت خوش‌بینی، مهارت تفکر خلاق، مهارت هدفمند کردن تفکر، مهارت تفکر انتقادی، مهارت تصمیم‌گیری و حل مسئله قرار خواهند گرفت. آموزش مهارت‌های تفکر با استفاده از دستورالعمل تفکر مثبت سلیگمن (۱۳۹۱) و براساس بسته طراحی شده توسط علیزادگانی (۱۳۹۶) در ۸ جلسه اجرا گردید.

جدول ۲: خلاصه محتوای جلسات آموزش مهارت‌های تفکر

جلسه	هدف جلسه	محتوای آموزشی جلسه و تکلیف
اول	آشنایی	معرفی و ایجاد رابطه، تعیین چارچوب‌ها و قوانین گروه، بیان کلی آموزش مهارت‌های تفکر.
دوم	آموزش نقاط مثبت و توانمندی‌ها	آموزش مفاهیم استعدادها، قابلیت‌ها و توانمندی‌ها، صحبت در مورد خاطره‌های مثبت و ذکر توانمندی شخصی. تکلیف: پر کردن فرم‌های شناسایی توانمندی‌های خاص خود و به‌کارگیری آنها در زندگی روزانه
سوم	داشتن تفکر مثبت روی مسائل زندگی	بررسی تکلیف و مرور جلسه دوم، گروه‌بندی، صحبت درباره تفکر مثبت و بحث و تمرین در مورد آن در گروه. تکلیف: هدف‌گذاری نمایید و هدف‌های امروزتان را یادداشت نمایید.
چهارم	نقش تفکر در زندگی انسان	بررسی تکلیف جلسه قبل، و دسته‌بندی مهارت‌های تفکر و بیان اینکه چرا باید تفکر نمود؟ تکلیف: افکار مثبت و منفی چه نقشی در زندگی ما دارند؟ نظر خود را بنویسید.
پنجم	آموزش تفکر خلاق	مهارت تفکر خلاق و مرحله ابداع و آفرینش مرحله سطح بالایی است. خلاقیت یکی از عالی‌ترین و درعین حال پیچیده‌ترین جلوه‌های اندیشه بشری است. تکلیف: به نظر شما چه راه‌هایی برای افزایش خلاقیت وجود دارد؟
ششم و هفتم	مهارت تصمیم‌گیری و حل مسئله	حل مسئله در قالب فعالیت در گروه‌های کوچک. توضیح مراحل حل مسئله. تصمیم‌گیری یک هنر است و برای رشد عقلی شاخص مهمی است. تکلیف: بنویسید برای حل مشکلی که به‌تازگی درگیر آن بود چه راه‌حلی دارید؟ و چگونه برای حل آن تصمیم گرفتید؟
هشتم	آموزش تفکر انتقادی	دانش‌آموزان باید بدانند که چه؟ چگونه؟ و چرا؟ می‌خوانند و می‌نویسند؟ همچنین از جنبه‌های مختلف موضوعات را بررسی کنند.

یافته‌ها

به‌منظور بررسی فرضیه پژوهش ابتدا یافته‌های توصیفی میزان نشاط اجتماعی در گروه‌های مورد مطالعه در جدول ۳ آمده است:

جدول ۳: داده‌های توصیفی نشاط اجتماعی در پیش‌آزمون و پس‌آزمون با توجه به گروه‌های کنترل و آزمایش

متغیر	گروه‌ها	تعداد نمونه	پیش‌آزمون		پس‌آزمون	
			انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین
نشاط اجتماعی	مهارت اجتماعی	۲۰	۰/۸۱۱	۴۱/۹۰۰	۱/۰۹۰	
	مهارت تفکر	۲۰	۱/۲۴۶	۴۳/۷۵۰	۱/۱۳۲	
	کنترل	۲۰	۱/۳۴۹	۳۳/۶۵۰	۱/۰۱۶	

نتایج یافته‌های توصیفی نشان می‌دهد میانگین نمرات پیش‌آزمون نشاط اجتماعی در گروه کنترل و گروه‌های آزمایش تقریباً برابر است؛ یعنی گروه‌های آزمایش و کنترل تفاوت معناداری با یکدیگر ندارد؛ همچنین جدول ۳ نشان‌دهنده‌ی این نکته می‌باشد که نمره‌های پس‌آزمون در هر دو گروه آزمایش بیشتر از گروه کنترل می‌باشد که به معنی نشاط اجتماعی بیشتر در پس‌آزمون گروه‌های آزمایشی و تاثیر آموزش‌های انجام گرفته روی گروه‌های آزمایشی می‌باشد، در همین راستا میانگین نشاط اجتماعی در پس‌آزمون در دو گروه آزمایش نشان‌دهنده‌ی این است که آموزش مهارت‌های تفکر در مقایسه با آموزش مهارت‌های اجتماعی تاثیری نسبتاً بیشتری روی نشاط اجتماعی داشته است.

به منظور بررسی این فرضیه که بین آموزش مهارت‌های اجتماعی و آموزش مهارت‌های تفکر بر نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان پسر تفاوت وجود دارد، از تحلیل کوواریانس تک‌متغیره (ANCOVA) و آزمون تعقیبی بونفرونی برای آزمون این فرضیه استفاده می‌شود. ابتدا مفروضه‌های استفاده از این روش شامل نرمال بودن داده‌ها، همگنی واریانس‌ها و همگنی شیب رگرسیون‌ها مورد بررسی قرار گرفتند که نتایج در ذیل آمده است.

برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیر نشاط اجتماعی از آزمون شاپیرو ویلک استفاده شده است. باتوجه به سطوح معناداری به دست آمده نتیجه گرفته می‌شود که نشاط اجتماعی در گروه‌های مورد مطالعه دارای توزیع نرمال است ($p > 0/05$).

مفروضه همگنی شیب رگرسیون‌ها برای متغیر نشاط اجتماعی در گروه‌های مورد مطالعه که یکی دیگر از پیش‌فرض‌های تحلیل کوواریانس تک‌متغیره (آنکوا) می‌باشد، بررسی شد و نتایج آن نشان می‌دهد که سطح معناداری اثر گروه پیش‌آزمون برابر $0/552$ است. باتوجه به اینکه این مقدار بزرگ‌تر از $0/05$ است نتیجه گرفته می‌شود که مفروضه همگنی شیب رگرسیون‌ها تأیید می‌شود ($p = 0/552, F = 0/601$).

برای بررسی مفروضه یکسانی واریانس نشاط اجتماعی در گروه‌های مورد مطالعه که یکی دیگر از پیش‌فرض‌های تحلیل کوواریانس تک‌متغیره (آنکوا) می‌باشد از آزمون لون استفاده شد که نتایج نشان می‌دهد که سطح معناداری این آزمون برابر $0/626$ است. باتوجه به اینکه این مقدار بزرگ‌تر از $0/05$ است نتیجه گرفته می‌شود که مفروضه یکسانی و همگنی واریانس نشاط اجتماعی در گروه‌های مورد مطالعه برای انجام تحلیل کوواریانس تک‌متغیره (آنکوا) برقرار است ($p = 0/626, F = 0/472$).

نتایج تحلیل کوواریانس تک‌متغیره (آنکوا) در جدول ۴ ارائه شده است. نتایج حاکی از آن است که اثر گروه در سطح احتمال ۹۵ درصد معنادار می‌باشد ($F = 24/957, p \leq 0/001$).

جدول ۴: تحلیل کوواریانس تک‌متغیره (آنکوا) برای مقایسه اثربخشی نشاط اجتماعی در گروه‌ها

منبع متغیر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	مجذورات	توان آماری
اثر پیش‌آزمون	۳۶/۷۲۹	۱	۳۶/۷۲۹	۱/۵۸۸	۰/۲۱۳	۰/۲۸	۰/۲۳۶
اثر گروه	۱۱۵۴/۵۷۴	۲	۵۷۷/۲۸۷	۲۴/۹۵۷	$\leq 0/001$	۰/۴۷۱	۱/۰۰۰
خطا	۱۲۹۵/۳۷۱	۵۶	۲۳/۱۳۲				

نتایج تحلیل کوواریانس تک‌متغیره (آنکوا) نشان می‌دهد که پس از تعدیل نمرات پیش‌آزمون، میزان نمرات پس‌آزمون نشاط اجتماعی در گروه‌ها، آموزش مهارت‌های اجتماعی و آموزش مهارت‌های تفکر دارای تفاوت معناداری می‌باشد؛ این بدان معنی است که اثر مداخله آموزش مهارت‌های اجتماعی و آموزش مهارت‌های تفکر بر افزایش نشاط اجتماعی دارای تأثیر است و هر دو آموزش سبب افزایش نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان پسر متوسطه می‌شود.

برای مشخص کردن این که تفاوت معنی‌دار بین کدام یک از گروه‌ها وجود دارد، مقایسه دوتایی بین گروه‌های مورد مطالعه انجام گرفت و برای این کار از آزمون تعقیبی بونفرونی استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۵ نشان می‌دهد که بین اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی و آموزش مهارت‌های تفکر بر میزان نشاط اجتماعی دانش‌آموزان تفاوت معناداری وجود ندارد ($p = 0/653$) و هر دو آموزش بر افزایش نشاط اجتماعی اثربخش هستند. اما تفاوت میانگین مهارت‌های اجتماعی با گروه کنترل برابر $(8/212)$ هست و تفاوت میانگین مهارت تفکر با گروه کنترل برابر $(10/108)$ می‌باشد که نشان می‌دهد برای افزایش نشاط اجتماعی مهارت تفکر قوی‌تر و اثربخش‌تر از مهارت اجتماعی بوده است. بر اساس این یافته می‌توان نتیجه گرفت باوجود اثربخش بودن هر دو روش آموزشی، اما آموزش مهارت‌های تفکر در افزایش نشاط اجتماعی دانش‌آموزان اثربخش‌تر و قوی‌تر بود.

جدول ۵: نتایج آزمون تعقیبی بونفرونی در مقایسه گروه‌ها

p	اختلاف میانگین‌ها	میانگین تعدیل شده	گروه‌های مورد مطالعه
۰/۶۵۳	-۱/۸۹۶	۴۱/۸۷۲	آموزش مهارت‌های اجتماعی / آموزش مهارت‌های تفکر
≤۰/۰۰۱	۸/۲۱۲	۳۳/۶۶۰	کنترل / آموزش مهارت‌های اجتماعی
≤۰/۰۰۱	۱۰/۱۰۸	۴۳/۷۶۸	آموزش مهارت‌های تفکر / کنترل

بحث

هدف از انجام پژوهش حاضر، تعیین تفاوت اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی و آموزش مهارت‌های تفکر بر نشاط اجتماعی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه اول بود. یافته‌ها نشان داد که آموزش مهارت‌های اجتماعی و آموزش مهارت‌های تفکر در مرحله پس‌آزمون نسبت به گروه کنترل اثربخشی معناداری بر افزایش نشاط اجتماعی داشته‌اند و همچنین طبق یافته‌های این پژوهش با وجود اثربخش بودن هر دو روش آموزشی، اما آموزش مهارت‌های تفکر نسبت به آموزش مهارت‌های اجتماعی در افزایش نشاط اجتماعی دانش‌آموزان اثربخش‌تر و قوی‌تر بود.

نتایج نشان داد که آموزش مهارت‌های اجتماعی بر نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه مؤثر است. این نتیجه به‌دست‌آمده با نتایج تحقیقات محسنی و همکاران (۲۰۲۲)؛ سلاوا و اوشان^۱ (۲۰۲۱)؛ خدایی و همکاران (۲۰۲۱)؛ پورطالب و همکاران (۱۴۰۱)؛ دهقان‌پوری و چاوشی (۱۴۰۱)؛ دهقان‌پوری و همکاران (۱۴۰۰)؛ حسینقلی پور (۱۳۹۸) همسویی دارد. در تبیین اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه می‌توان گفت که نشاط اجتماعی به احساس شادی، رضایت و تعامل مثبت با محیط اطراف و افراد دیگر اشاره دارد، دانش‌آموزانی که از مهارت‌های اجتماعی قوی برخوردارند، نه تنها عملکرد تحصیلی بهتری دارند، بلکه از سلامت روانی و نشاط اجتماعی بالاتری نیز بهره‌مند می‌شوند. این مهارت‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا روابط سالم‌تری با همسالان و معلمان خود برقرار کنند، احساس تعلق بیشتری به محیط مدرسه داشته باشند و در نتیجه شادی و نشاط بیشتری را تجربه کنند. بر اساس نظر آرگایل (۲۰۰۰) روابط اجتماعی نقش پررنگی در نشاط اجتماعی افراد دارند که طبق آن می‌توان چنین بیان کرد که آموزش مهارت اجتماعی منجر به روابط اجتماعی گسترده‌تر و در نهایت نشاط اجتماعی شود. مهارت‌های اجتماعی به توانایی‌ها و رفتارهایی گفته می‌شود که به افراد کمک می‌کنند با دیگران به شکل مؤثر، مثبت و سازنده ارتباط برقرار کنند (بریل و همکاران، ۲۰۲۲) و دانش‌آموزانی که مهارت‌های اجتماعی قوی دارند، معمولاً از نشاط اجتماعی بالاتری برخوردارند (دهقان‌پوری و چاوشی، ۱۴۰۱)، این مسئله می‌تواند به دلیل توانایی آن‌ها در برقراری ارتباط مؤثر، حل مسائل اجتماعی و مدیریت هیجانات باشد؛ لذا منطقی است گفته شود که آموزش مهارت‌های اجتماعی بر افزایش نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه مؤثر و اثربخش است.

همچنین نتایج نشان داد که آموزش مهارت‌های تفکر بر نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه مؤثر است. این نتیجه به‌دست‌آمده با نتایج تحقیقات مشهدی و همکاران (۱۴۰۱)؛ نوفرستی و اخوتی (۱۳۹۸)؛ گل محمدنژاد و یوسفی (۱۳۹۸) و ویسکرمی و همکاران (۱۳۹۷) همسویی دارد. در تبیین اثربخشی آموزش مهارت‌های تفکر بر نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه می‌توان گفت که آموزش مهارت‌های تفکر شامل پردازش اطلاعات، استدلال، پژوهش، تفکر خلاق و ارزشیابی، ارتباط مستقیمی با افزایش نشاط اجتماعی و یادگیری مؤثر دانش‌آموزان دارد. این فرایند از طریق تقویت توانمندی‌های شناختی، افزایش توانایی حل مسئله، و ایجاد زمینه‌های مشارکت اجتماعی، به شکوفایی استعدادها و ایجاد محیطی پویا و با نشاط در مدارس کمک می‌کند. سلیگمن (۲۰۰۶) معتقد است مداخله تفکر مثبت‌گرا به افراد کمک می‌کند تا توجه، حافظه و انتظارات خود را از وقایع منفی به سمت وقایع امیدوارکننده متمرکز کنند. آموزش مهارت‌های تفکر نقش اساسی در تربیت نسلی دارد که قادر به رویارویی با چالش‌های زندگی در جامعه معاصر باشند، این آموزش‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا توانایی

برقراری ارتباط و حل مسئله را در خود تقویت کنند و برای پذیرش مسئولیت‌های زندگی آماده شوند (جفریز و هانکوک^۱، ۱۴۰۱).
نشاط اجتماعی در محیط آموزشی به وضعیتی اشاره دارد که در آن دانش‌آموزان در فضایی کاملاً متنوع، صمیمی و با انگیزه‌های مثبت به فعالیت‌های آموزشی و اجتماعی می‌پردازند. این محیط امکان ارتقای علمی را در کنار شادی و نشاط فراهم می‌کند (مشهدی و همکاران، ۱۴۰۱). آموزش مهارت‌های تفکر به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که فعالانه در فرایند یادگیری مشارکت کنند و از طریق حل مسائل چالش‌برانگیز، احساس موفقیت و رضایت کسب کنند. این احساس رضایت و موفقیت به افزایش نشاط اجتماعی آنان کمک می‌کند. همچنین، تقویت مهارت‌های استدلال و تفکر خلاق، توانایی دانش‌آموزان را در برقراری ارتباط با دیگران و مشارکت در فعالیت‌های گروهی افزایش می‌دهد که این امر نیز به نوبه خود منجر به افزایش نشاط اجتماعی می‌شود؛ لذا منطقی است گفته شود که آموزش مهارت‌های تفکر بر افزایش نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه مؤثر و اثربخش است.

در نهایت نتایج نشان داد که آموزش مهارت‌های تفکر اثربخشی بیشتری نسبت به مهارت‌های اجتماعی بر نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه دارد. همسویی برای این نتیجه به‌دست‌آمده با نتایج تحقیقات قبلی یافت نشد. در تبیین اثربخشی بیشتر آموزش مهارت‌های تفکر نسبت به آموزش مهارت‌های اجتماعی بر نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه می‌توان گفت که مهارت‌های تفکر شامل مجموعه‌ای از توانایی‌های ذهنی است که به افراد امکان می‌دهد اطلاعات را به‌صورت منطقی پردازش کنند، مسائل را تحلیل نمایند و به نتیجه‌گیری‌های منطقی برسند، این مهارت‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا درک عمیق‌تری از موضوعات درسی داشته باشند و بتوانند ایده‌های خود را به‌صورت سازمان‌یافته ارائه دهند. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که آموزش مهارت‌های تفکر تأثیر معناداری بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارد. یوسفی زاده و آقایی مقدم (۱۴۰۲) در پژوهش خود نشان دادند که آموزش مهارت‌های تفکر به‌طور معناداری باعث افزایش خلاقیت تحصیلی و رضایت از تحصیل در دانش‌آموزان می‌شود. اگرچه در مطالعه مذکور به‌طور مستقیم به نشاط اجتماعی اشاره نشده است، اما می‌توان استدلال کرد که افزایش رضایت از تحصیل می‌تواند زمینه‌ساز بهبود نشاط اجتماعی باشد یعنی دانش‌آموزانی که از تحصیل خود رضایت دارند، در محیط مدرسه احساس بهتری داشته و این امر می‌تواند به افزایش نشاط اجتماعی آنها کمک کند. مهارت‌های اجتماعی ارتباط مستقیمی با نشاط اجتماعی دارد یعنی دانش‌آموزانی که می‌توانند با دیگران ارتباط مؤثر برقرار کنند، در گروه‌ها به خوبی همکاری کنند و تعارضات را مدیریت نمایند و این امر می‌تواند به افزایش نشاط اجتماعی آنها منجر شود. همچنین، آموزش مهارت‌های اجتماعی می‌تواند به کاهش مشکلات رفتاری و بهبود سلامت روانی کمک کند که این موارد نیز با نشاط اجتماعی مرتبط هستند (دهقان‌پوری و چاوشی، ۱۴۰۱). ارتباط بین مهارت تفکر و مهارت اجتماعی ماهیت یکپارچه رشد شناختی و اجتماعی را برجسته می‌کند. همانطور که دانش‌آموزان توانایی خود را برای تفکر توسعه می‌دهند، به‌طور همزمان شایستگی اجتماعی خود را افزایش می‌دهند. این رشد دوگانه، پایه‌ای برای تعاملات بین فردی مؤثرتر ایجاد می‌کند که مؤلفه‌های ضروری شادی و رفاه اجتماعی هستند (هاریان‌تو^۲ و همکاران، ۲۰۲۲). آموزش مهارت‌های تفکر و مهارت‌های اجتماعی، علی‌رغم اشتراکاتی که در بهبود عملکرد تحصیلی و افزایش نشاط اجتماعی دانش‌آموزان دارند، از نظر هدف و محتوا متفاوت هستند. مهارت‌های تفکر بیشتر بر توانایی‌های شناختی و استدلالی تمرکز دارند، در حالی که مهارت‌های اجتماعی بر توانایی‌های ارتباطی و تعاملی تأکید می‌کنند؛ لذا طبق نتایج این پژوهش منطقی است گفته شود که آموزش مهارت‌های تفکر اثربخشی بیشتری نسبت به مهارت‌های اجتماعی بر نشاط اجتماعی در دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه داشته باشد.

نتیجه‌گیری

با جمع‌بندی یافته‌های حاصل از این پژوهش و مبانی نظری و تجربی می‌توان به این نتیجه رسید که از آموزش مهارت تفکر و آموزش مهارت اجتماعی برای دانش‌آموزان به‌ویژه دانش‌آموزان مقطع متوسطه می‌تواند به‌عنوان یک برنامه‌ی اثربخش در جهت دستیابی به نشاط دانش‌آموزان استفاده کرد.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر استفاده از پرسش‌نامه بود. باتوجه‌به این که پرسش‌نامه ابزاری برای خودابرازگری می‌باشد این احتمال وجود دارد که داده واقعی به دست نیامده باشد. همچنین، جامعه پژوهش حاضر مدارس شهر هشتگرد بود که با انجام مطالعه در سه مدرسه ممکن است همسان‌سازی واقعی صورت نگرفته باشد. همچنین نمونه پژوهش فقط مربوط به دانش‌آموزان پسر بود که این به نوبه خود بر تعمیم‌پذیری نتایج تأثیر دارد و باتوجه‌به محدودیت زمانی و مشکلات دیگر در پژوهش حاضر مرحله پیگیری انجام نشده است که این تعمیم‌یافته‌ها را با محدودیت مواجه می‌سازد.

پیشنهاد می‌شود به علت اثربخشی بیشتر آموزش مهارت‌های تفکر، آموزش این مهارت‌ها در برنامه‌های آموزش ضمن خدمت و دوره‌های توانمندسازی برای مشاوران و معلمان و نیز در برنامه‌های دانش‌افزایی مادران و پدران در نظر گرفته شود تا آنان بتوانند در سازگار ساختن دانش‌آموزان و بالابردن نشاط اجتماعی آنان نقش لازم را ایفا کنند. همچنین پیشنهاد می‌شود برای تعمیم‌پذیری نتایج، این پژوهش در شهرهای دیگر و با خرده‌فرهنگ‌ها و اقلیت‌های موجود در جامعه ایران، همچنین گروه‌های دیگر انجام شود. باتوجه‌به تجربیات و یافته‌های به‌دست‌آمده، تکرار پژوهش‌های مشابه با فواصل زمانی مشخص و به مدت طولانی‌تر، می‌تواند نتایج قوی‌تر و راهکارهای عملی‌تری را حاصل نماید.

تقدیر و تشکر

بدین‌وسیله از اساتید و تمام افراد به‌خصوص دانش‌آموزان عزیز که در انجام این مطالعه همکاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

References

- Afrazi, S. A., Ezzati, P. & Abdar, Z. (2023). Investigating the effect of cheerfulness and joy on students' academic achievement. *Quarterly Journal of Psychological Studies and Educational Sciences*, 54(5), 429-444. [in Persian] <https://pantajournals.ir/buy.aspx?id=99476&t=1>
- Alizadghani, F. (2017). Designing and testing an educational program to improve the thinking skills of high school students at risk. *Doctoral thesis in educational psychology, Al-Zahra University Tehran*. [in Persian] <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/fb6ac23f98968169bf4e82324478435e>
- Amin, M., Mahanal, S., & Rohman, F. (2022). Analyzing the Contribution of Critical Thinking Skills and Social Skills on Students' Character by Applying Discovery Learning Models. *International Journal of Education and Practice*, 10(1), 42-53. <https://doi.org/10.18488/61.v10i1.2907>
- Argyle, M. (2007). *The Psychology of Happiness*. Translated by: Gohari, M., Neshat Doost, H., Palahang, H. & Bahrami, F. (2000). Esfahan: Jahad Daneshgahi Publications. [in Persian]
- Ashayeri, T. & Jahanparvar, T. (2023). Factors affecting social vitality: Meta-analysis of researches. *Socio-Cultural Strategy*, 12(1), 31-66. [in Persian] <https://doi.org/10.22034/scs.2022.155479>
- Bahlgerdi, M., Miri, M., Sharifzadeh, G., Norozi, E., & Hosseini, T. (2021). The effect of educational intervention based on theory of planned behavior and self-regulatory strategies on the social vitality of women employee. *Journal of Education and Health Promotion*, 10(1), 94. https://doi.org/10.4103/jehp.jehp_963_20
- Baskaran, M., Raghuthaman, G., & Jayasudha, A. (2023). Effectiveness of social skill program for social performance among schizophrenia patients selected tertiary care Hospital, Coimbatore. India, *Clinical Epidemiology and Global Health*, 23, 101381. <https://doi.org/10.1016/j.cegh.2023.101381>
- Breil, S. M., Forthmann, B., & Back, M. D. (2022). Measuring distinct social skills via multiple speed assessments: A behavior-focused personnel selection approach. *European Journal of Psychological Assessment*, 38(3), 224–236. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1027/1015-5759%2Fa000693>
- Clark, R. A. (2014). correlation study: the effect of student-teacher rapport on high school student performance rate. *Unpublished dissertation, Liberty University*. <https://digitalcommons.liberty.edu/doctoral/937/>
- Curtis, G., & Elliott, M. (2012). Social self-evaluation and Social problem-solving skills in learning-disabled and non-learning-disabled males. *Unpublished doctoral Dissertation, Ball State University*.
- Dehghanpouri, H., Chavoshi, S. R. and Lotfi Yamchi, K. (2021). Investigating Social Factors Affecting Students' Social Vitality, Mental Health and Life Satisfaction from the Perspective of Experts (A Qualitative Study). *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 10(18), 175-208. [in Persian] <https://doi.org/10.22084/csr.2021.23117.1885>
- Dehghanpouri, H. and Chavoshi, S. R. (2023). Investigation of Social Factors Affecting Social Vitality and Mental Health of High School Students in Semnan Province. *Educational and Scholastic studies*, 11(4), 415-389. [in Persian] <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2423494.1401.11.4.16.4>
- Diener, E., & Seligman, M. E. P. (2002). Very Happy People. *Psychological Science*, 13(1), 81-84. <https://doi.org/10.1111/1467-9280.00415>
- Fazlalizadeh, R. (2024). The effect of the components of critical approach on the academic progress of fourth grade experimental science course of elementary school girls in Tehran. *Learner-based Curriculum and Instruction Journal*, 3(1), 51-67. [in Persian] <https://doi.org/10.22034/cipj.2024.60362.1117>
- Golmohammad Nazhad Bahrami, G., & Yousefi Sehzabi, M. (2019). The effectiveness of positive thinking skills training on high school girl students happiness and social adaptation in Mehraban city. *Knowledge & Research in Applied Psychology*, 20(4), 113-122. [in Persian] <https://doi.org/10.30486/jsrp.2019.561849.1197>

- Greshman, F. & Elliott, S. (1999). The social skills rating system. *Criclepin MN: American. Guidance services*.
- Haghi, S., & Anbari, M. (2014). A Study of Personal and Social Factors Impacting Women's Social Happiness Research Subjects: Women in Rural and Urban Areas of Delijan. *Journal of Applied Sociology*, 25(1), 1-26. [in Persian] <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20085745.1393.25.1.1.8>
- Hassani, K., Mozafari, F., Mirzaei, S. & Mohammadkhani, M. (2023). The Effectiveness of Positive Thinking Skills Training for Improving Students' Self-Control and Self-Awareness. *Positive Psychology Research*, 9(2), 65-82. [in Persian] <https://doi.org/10.22108/ppls.2023.136314.2391>
- Hezarjaribi, J. & Moradi, S. (2014). Social Happiness and its Related Factors (A Study among the Students of Allameh Tabatabaei University). *National Studies Journal*, 15(60), 3-26. [in Persian] https://www.rjnsq.ir/article_97100.html
- Hosseingholipour, A. (2019). *The effect of social skills training on social vitality, academic vitality and self-esteem of male students in the first high school of Tabriz district 3*. Master's thesis. Charkh Niloufari Azerbaijan Institute of Higher Education, Tabriz, Iran. [in Persian] <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/4bec6778c733d1fd4db0e35035bd7b7a>
- Hosseini, A. (2019). *Critical Thinking and Creativity*, Tehran, Tehran University Press. [in Persian]
- Huang, H., & Humphreys, B. R. (2012). Sports participation and happiness: Evidence from US microdata. *Journal of economic Psychology*, 33(4), 776-793. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2012.02.007>
- Jafaripour, S. & Bardideh, M. R. (2018). *The effectiveness of social skills training on psychological well-being, happiness and quality of life of unaccompanied adolescents in Firouzabad city*, National Conference on Social and Psychological Trauma. May 09, 2018. Firouzabad. Iran. [in Persian] <https://civilica.com/doc/800115>
- Javidi Kelateh Jafarabadi, T. (2012). *Teaching Thinking Skills*. Mashhad: Astan Quds Razavi Publications. [in Persian]
- Jeffries, M. & Hancock, T. (2018). *Thinking Skills*. Translated by: Talkhabi, M. & Delgoshaei, Y. (1943). Tehran: Cultural and Artistic Institute of Cognitive and Idea Training. [in Persian]
- Jetten, J., Peters, K., Álvarez, B., Dare, M., Kirkland, K., Sánchez-Rodríguez, Á., Selvanathan, H. P., Sprong, S., Tanjitpiyanond, P., Wang, Z., Mols, F. (2021). Consequences of Economic Inequality for the Social and Political Vitality of Society: A Social Identity Analysis. *Political Psychology*, 42, 241–266. <https://doi.org/10.1111/pops.12800>
- Khodaei, H., Fathi, A., & Alipour, R. (2021). Effectiveness of Social Skills Training in the High-risk Behaviors and Communication Skills of Secondary School Students. *J Research Health*, 11(3), 175-182. <http://jrh.gmu.ac.ir/article-1-1805-en.html>
- Klinke, Chris L. (2022). *Complete set of life skills*. Translation: Mohammad Khani, Sh. (1990). Tehran: Specialized Media Publications. [in Persian]
- Kodish, I., Rockhill, C., & Varley, C. (2022). Pharmacotherapy for anxiety disorders in children and adolescents. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 13(4), 439–452. <https://doi.org/10.31887/DCNS.2011.13.4/ikodish>
- Lin Y. S., Chen S. Y., Tsai, C. W., & Lai, Y. H. (2021). Exploring Computational Thinking Skills Training Through Augmented Reality and AIoT Learning. *Front Psychol*, 23(12), 640115. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.640115>
- Ma, W., Mao, J., Xie, Y., Li, S., & Wang, M. (2023). Examining the Effects of Theory of Mind and Social Skills Training on Social Competence in Adolescents with Autism. *Behavioral Sciences*, 13(10), 860. <https://doi.org/10.3390/bs13100860>
- Mahdavi, A., Moharramzadeh, M. & paryar, G. (2024). Investigating the impact of metacognitive beliefs and social vitality on the sports success of student athletes in Karaj. *Research in Sport Sciences Education (RISSE)*, 2(1), 1-8. [in Persian] https://risse.sru.ac.ir/article_2267.html

- Majdi, A. A. & Mir Mohammad Tabar, S. A. (2020). Effects of Sport Participation on Social Vitality with Social Health Moderation. *Strategic Studies on Youth and Sports*, 19(47), 133-147. [in Persian] https://faslname.msy.gov.ir/article_362.html
- Mashhadi, R., Ghanifar, M., Jafar Tabatabaei, T. S., & Jafar Tabatabaei, S. S. (2022). Effectiveness of Positive Thinking Training in Academic Engagement and Social Happiness of Depressed Students. *Journal of health research in community*, 8(3), 78-88. [in Persian] <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24236772.1401.8.3.8.5>
- McCormick, M. P., & O'Connor, E. (2015). Teacher-child relationship quality and academic achievement in elementary school: does gender matter?. *Journal of Educational Psychology*, 107(2), 502-516. <https://doi.org/10.1037/a0037457>
- Moaser, Z. A. (2016). Effectiveness of positive thinking skills Training on Hamedan Students Anxiety and Happiness. *specialty journal of psychology and management*, 2(3-2016), 72-79. <https://sciarena.com/article/effectiveness-of-positive-thinking-skills-training-on-hamedan-students-anxiety-and-happiness>
- Mohseni, A., Yazdani, H. R., Zarei Matin, H., & Azizi, Z. (2023). Proposing a Model for Social Vitality Development Using Meta-Synthesis Approach. *Iranian Journal of Educational Sociology*, 5(4): 230-240. <https://doi.org/10.61186/ijes.5.4.230>
- Noferesti, A., & okhovati, F. (2019). The Effectiveness of Positive Thinking Skills Training on Increasing Happiness and Resilience of orphaned adolescent Girls. *Rooyesh*. 8(10), 71-78. [in Persian] <http://frooyesh.ir/article-1-1837-fa.html>
- Offermans, J. E., de Bruin, E. I., & van Steensel, F. J. (2023). Examining an individualized, group-based social skills training using a mixed-methods design: A feasibility study. *Clinical child psychology and psychiatry*, 28(3), 1053-1071. <https://doi.org/10.1177/13591045221137195>
- Pourghorban gourabi, F., Babakhani, N. & Lotfi kashani, F. (2021). The Effectiveness of Social Problem Solving Skill Training on Academic Performance and Internalizing and Externalizing Emotional and Behavioral Problems of Primary School Students. *Educational Psychology*, 17(59), 213-251. [in Persian] <https://doi.org/10.22054/jep.2021.57638.3231>
- Pournesaei, G. S. & Rostami, M. (2022). The Effectiveness of Social Skills Training on Improving the Adaptation of Late Learning Children. *Journal of Modern Psychology*, 2(4), 8-17. [in Persian] <https://doi.org/10.22034/jmp.2022.389734.1054>
- Pourshalchi, H., Azmoudeh, M., & Hosseininasab, S. D. (2024). Comparing the effectiveness of motivational self-regulation strategies and self-compassion training on resilience students with low academic performance. *JPEN*, 10 (2), 78-88. [in Persian] <http://dx.doi.org/%2010.22034/JPEN.10.2.78>
- Pourtaleb, N., MousavianAlenjagh, B., Ghanizadeh S, & Dilmaghani, S. (2023). Social Vitality from the Perspective of Psychologists. *Refahj*, 22(87), 183-219. [in Persian] <http://dx.doi.org/10.32598/refahj.22.87.4056.1>
- Rini, E. F. S, & Aldila, F. T. (2023). Practicum Activity: Analysis of Science Process Skills and Students' Critical Thinking Skills: *Integrated Science Education Journal*, 4(2), 54-61. <https://doi.org/10.37251/isej.v4i2.322>
- Sadri Damirchi, A. & Esmaili Ghazivaloii, F. (2016). Effectiveness of social- emotional skills training on cognitive emotion regulation and social skills in children with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 5(4), 59-86. [in Persian] https://jld.uma.ac.ir/article_433.html
- Sadri Damirchi, E., Navidi, A. & Pourshaneh, K. (2010). *Social Emotional Skills Training*. Tehran, Islamic Azad University, Printing and Publishing Organization. [in Persian]
- Salavera, C, Usán, P. (2021). Relationship between Social Skills and Happiness: Differences by Gender. *International journal of environmental research and public health*, 18(15), 7929. <https://doi.org/10.3390/ijerph18157929>

- Salehian, M. H., Golabchi, M. (2021). The Effectiveness of Swimming Training on Reducing Coping Behaviors, Cognitive Problems and Inattention of Elementary School Hyperactive Girls. *Journal of Pediatric Perspectives*, 9(11), 14896-14906. <https://doi.org/10.22038/ijp.2021.59748.4649>
- Seligman, M. A. P. (2012). *Learned Optimism: How to Change Your Mindset and Your Life?* Translated by: Davarpanah, F. and Mohammadi, M. (2006). Tehran: Roshd Publishing. [in Persian]
- Sharifirahnemo, S., Fathi, A. & Pourmalai Harris, R. (2022). The effectiveness of social skills training on academic self-concept and sense of belonging to school in elementary school students. *Learner-based Curriculum and Instruction Journal*, 2(2), 51-64. [in Persian] <https://doi.org/10.22034/cipj.2022.52464.1052>
- Tamizifar, R. and Azizimehr, K. (2017). The Relationship between Leisure and Social Happiness in the City of Isfahan. *Journal of Social Work Research*, 2(6), 207-232. [in Persian] <https://doi.org/10.22054/rjsw.2017.7898>
- Varni, J. W., Katz, E. R., Colegrove, R. Jr., & Dolgin, M. (1993). The impact of social skills training on the adjustment of children with newly diagnosed cancer. *Journal of pediatric psychology*, 18(6), 751-767. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/18.6.75>
- Veenhoven, R. (1988). The Utility of Happiness. *Social Indicators Research*, 20, 333-354. <http://dx.doi.org/10.1007/BF00302332>
- Veisi, F., & mosavi, F. (2023). The effect of teaching thinking skills on students' life expectancy and social adjustment. *Journal of Educational Psychology Skills*, 13(4), 65-76. [in Persian] <https://sanad.iau.ir/Journal/psyedu/Article/953474>
- Veiskarami, H., Amirian, L., & Khodaei, S. (2018). The Effectiveness of Critical Thinking Training on the Happiness and Tolerance of Ambiguity in Medical Students. *Res Med Edu*, 10(3), 58-66. [in Persian] <http://rme.gums.ac.ir/article-1-641-fa.html>
- Warsah, I., Morganna, R., Hamengkubuwono, H., & Afandi, M. (2021). The Impact of Collaborative Learning on Learners' Critical Thinking Skills. *International Journal of Instruction*, 14, 443-460. <http://dx.doi.org/10.29333/iji.2021.14225a>
- Yousefizadeh, S., & Aqaie Moqaddam, F. (2023). The Effectiveness of Critical Thinking Skills Training on Academic Creativity and Satisfaction with Education among High School Students in Tehran. *Journal of Study and Innovation in Education and Development*, 3(4), 10-19. [in Persian] <https://doi.org/10.61838/jsied.3.4.2>